

samo po nominalnom iznosu i/ili udjelu u BDP-u nego i po uvjetima, odnosno kamata i dospijećima te sposobnosti države da uredno otplaćuje (servisira) svoje obveze. Konačno, potrebno je imati na umu namjeru javnog duga, odnosno služi li održavanju ili povećanju postojeće potrošnje ili se koristi za poticanje gospodarskog razvoja.

Iduće poglavlje posvećeno je pitanjima financiranja lokalnih jedinica vlasti. Lokalne jedinice većinom su ograničene u prikupljanju vlastitih poreznih prihoda, među kojima uglavnom prevladavaju imovinski porezi. Kako među lokalnim jedinicama postoje velike razlike u fiskalnom kapacitetu, to im se skoro u svim zemljama dodjeljuju dotacije kako bi mogle financirati svoje javne potrebe. Istina, postoje razmjerno česti slučajevi da se lokalnim jedinicama prenesu neki zadaci (na primjer, u školstvu, zdravstvu ili socijalnoj skrbi), a da im se istodobno ne osiguraju potrebni i predvidivi financijski izvori ili sredstva. Lokalne jedinice u Hrvatskoj ostvaruju porezne prihode iz županijskih, gradskih ili općinskih te zajedničkih poreza koji su prihodi što se dijele među nižim razinama vlasti.

Posljednje poglavlje sadrži razmatranja Šimovića i Deskar-Škrbića o vrlo aktualnoj temi odnosa države i COVID-19. Svijet rada i život građana promijenili su se gotovo preko noći, uslijed pandemije javile su se zabrane kretanja, rada i okupljanja, nezabilježeni opseg fiskalnih transfera i pomoći gospodarstvu, a ponegdje su uslijedile i značajne intervencije u politički sustav, pa čak i narušavanje najvažnijih dostignuća parlamentarne demokracije. Zanimljivo je kako takve intervencionističke mjere podržavaju građani i donositelji političkih odluka koji su inače skloni paternalizmu, ali i osobe bliske liberalnim stavovima koje bi se u uobičajenim normalnim uvjetima sigurno protivile njihovom uvođenju. Autori pobliže tumače paternalizam – vjerovanje kako država bolje od samih građana zna što

oni trebaju i žele, te im sustavno određuje ponašanja, a i građani često očekuju neopravdano veliku pomoć države. Iako su postojale i ranije kritike paternalizma, snažniji otpor takvom ponašanju uslijedio je 1859. godine objavljivanjem knjige *Na slobodi* Johna Stuarta Milla u kojoj se navodi kako je nečija sloboda važnija od zaštite ljudi od njih samih, a ujedno paternalizam uzrokuje prevelike troškove koji nisu održivi.

U cjelini, autori su kroz niz povezanih priloga na pristupačan i lako razumljiv način izuzetno uspješno rastumačili složena pitanja odnosa države i gospodarstva, čime će se sigurno poboljšati dosadašnje razmjerno slabo razumijevanje tog odnosa u Hrvatskoj. Stoga, Šimović i Deskar-Škrbić te izdavač Arhivanalitika zaslužuju svaku pohvalu i s veseljem možemo očekivati slične publikacije u budućnosti.

Predrag Bejaković

Institut za javne financije

doi: 10.3935/rsp.v28i2.1815

A RESEARCH AGENDA FOR SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Anne de Bruin i Simon Teasdale Elgar (ur.)

Edward Elgar, Cheltenham, UK;
Northampton, MA, USA, 2019., 183 str.

Socijalno poduzetništvo se posljednjih desetljeća značajno razvilo kao područje istraživanja i prakse uz doprinose različitih disciplina poput ekonomije, javne uprave, sociologije, socijalne politike, razvojnih studija i drugih. Ključna recentna istraživanja razvila su makroinstitucijski okvir socijal-

nog poduzetništva¹, testirala modele socijalnog poduzetništva u globalnom kontekstu² (Defourny i Nyssens, 2019.) ili su pak mapirala EU kontekst dajući procjene oko broja socijalnih poduzeća, broja zaposlenih u socijalnim poduzećima kao i doprinoseći prepoznatljivosti i korištenju koncepta³.

No, preostaju brojni smjerovi istraživanja i podistražene teme, na što se ova knjiga osvrće pokušavajući prikazati raspon i dubinu napretka u istraživanju socijalnog poduzetništva. Knjiga ima 183 stranice podijeljene u čak 17 kraćih poglavlja. Poglavlja su brojna pa ćemo kratko predstaviti samo neka ostavljajući budućem čitatelju da dalje istražuje prema vlastitom interesu.

Uvodno poglavlje *Exploring the terrain of social entrepreneurship: new directions, paths less travelled* (autori su urednici Anne de Bruin i Simon Teasdale) daje okvir pisanja knjige. Autori naglašavaju da postoje različita neriješena pitanja i »nedostaci« u literaturi koji se tiču socijalnog poduzetništva poput toga da je osporavano područje, da je obilježeno hibridnošću i različitim logikama koje se međusobno natječu, inherentno teških pitanja mjerenja društvene vrijednosti koju djelovanje socijalnog poduzetništva stvara pa do pitanja poput kritičkih perspektiva, izgradnje područja ili pluralizma i multidisciplinarnosti u pristupu.

Poglavlje 2: *An evolutionary perspective on social entrepreneurship »ecosystems«* (autori Michael J. Roy i Richard Hazenberg), koristeći metafore iz evolucijske teorije, pokazuje kako se različiti okolišni čimbenici – poput povijesnih, političkih, pravnih i ekonomskih – kombiniraju kako

bi utjecali na vrste socijalnih poduzeća koja se mogu pojaviti u različitim kontekstima. Također iz iskustava projekta EFSEIIS (*Enabling the Flourishing and Evolution of Social Entrepreneurship for Innovative and Inclusive Societies*) daju tipologiju različitih ekosistema socijalnog poduzetništva i načina kako ih istraživati.

Autorica Angela M. Eikenberry u 4. poglavlju istražuje vezu socijalnog poduzetništva i demokracije u zemljama s tranzicijskim ili autoritarnim režimima te kako bi socijalno poduzetništvo moglo dovesti do šire demokratizacije (civilnog) društva. Teorije i empirijski dokazi uglavnom su ograničeni na zapadne, demokratske zemlje, ali sugeriraju da bi socijalna poduzeća mogla imati takav utjecaj ako naglašavaju svoju socijalnost ili relacijske i emancipatorske aspekte u odnosu na komercijalne ciljeve.

Mjerenje utjecaja socijalnih poduzeća, tj. razvijanje istraživačke agende za zaokret prakse u procjenama utjecaja je tema, koju u kontekstu povećanog pritisaka na organizacije u sektoru da mjere utjecaj, Jarrod Ormiston i Erin Castellás obrađuju u petom poglavlju. Poglavlje pokušava objasniti kako se praktičari nose sa složenošću procjene utjecaja u svojim svakodnevnim aktivnostima i kako bi ono trebalo biti utemeljeno u svakodnevnom kako se one određuje, mjeri, evaluira i izvještava radije nego na samim alatima ili izvješćima.

Šesto poglavlje naziva *When form follows function: governing for good* je djelo Deborah Burand, a zagovara daljnji razvoj pravnog pristupa u istraživanju socijalnog poduzetništva koji se fokusira na to

¹ Kerlin, J. (2017). *Shaping Social Enterprise: Understanding Institutional Context and Influence*. Bingley: Emerald Group Publishing.

² Defourny, J., Nyssens, M. & Brolis, O. (2019). *Mapping and Testing Social Enterprise Models Across the World: Evidence from the "International Comparative Social Enterprise Models (ICSEM) Projec*, ICSEM Working Papers, No. 50.

³ Europska Komisija (2020) *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Comparative synthesis report*. Authors: Carlo Borzaga, Giulia Galera, Barbara Franchini, Stefania Chiomento, Rocío Nogales and Chiara Carini. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: <https://europa.eu/!Qq64ny>

kako socijalna poduzeća nastaju i kako se njima upravlja. Naglašava se uloga upravljanja u evoluciji socijalnog poduzetništva, ali i upravljačkih struktura onih koji ulažu u socijalno poduzetništvo.

Helen Haugh i Andrew Brady u poglavlju sedam pišu o *Community perspectives on social entrepreneurship* u perspektivi sličnosti koje dijele socijalno poduzetništvo i poduzetništvo u zajednici. Sagledava zasebno četiri karakteristike poduzetništva u zajednici u smislu ljudi, mjesta, sudjelovanja i vladavine te kako su se razvile perspektive istraživanja poduzetništva u zajednici te u temama koje su bliske i socijalnom poduzetništvu poput socijalnih mreža, socijalnih inovacija i društvenog utjecaja.

Socijalna poduzeća mogu korektivno mobilizirati resurse vezane za mjesto pri tom stvarajući društvene i ekonomske ishode o čemu piše deseto poglavlje naziva *Social enterprises as rural development actors*, autorica Robyn Eversole i Mary Duniam. Poglavlje istražuje socijalna poduzeća kao aktere ruralnog razvoja i kako se oni odnose s drugim akterima, poput lokalnih vijeća dodajući pri tome lokalni primjer.

Kate V. Lewis i Colette Henry u dvanaestom poglavlju *Gender and social entrepreneurship research: contemporary themes* sagledavaju kako poduzetništvo i rod privlače pozornost praktičara i donositelja politika zadnjih godina i pri tome raspravljaju zašto je rodna perspektiva socijalnog poduzetništva važna. Razmatraju ključne teme u literaturi o rodu i socijalnom poduzetništvu te mapiraju neke nove smjernice istraživanja za buduće znanstvenike koje bi potencijalno mogle dodati vrijednost polju i poboljšati razumijevanje roda i socijalnog poduzetništva.

Osim navedenih poglavlja, knjiga je usmjerena i drugim temama poput socio i ekološkog poduzetništva u cirkularnoj ekonomiji, razvoja uključivih lanaca vrijednosti, socijalnih inovacije, domorodačkog istraživanja teme socijalnog poduzetništva,

perspektive sjeverne Afrike i bliskog istoka, socijalnog poduzetništva u ekonomijama u nastajanju ili specifičnog aspekta mikro kreditiranja.

Vrijednost ove knjige je što pokazuje u različitim područjima načine na koje socijalno poduzetništvo može biti proučavano van uobičajenih pristupa mapiranja, utvrđivanja tipologija ili osnovnih karakteristika. Prema tome, može biti i izvor inspiracije istraživačima u hrvatskom kontekstu zainteresiranima za ovu temu. U traženju svojeg mjesta pod suncem u sferi socijalne države i širih ekonomskih i ekoloških razvoja sektor socijalnog poduzetništva najprije mora biti prepoznat u različitim aspektima, od strane politika, financijskih institucija, obrazovnog sektora do samih zajednica i građana čemu može doprinijeti širenje raspona i dubine njegovog istraživanja koje ilustrira ova knjiga.

Danijel Baturina

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Studijski centar socijalnog rada

doi: 10.3935/rsp.v28i2.1811

SOCIAL BUSINESS MODELS IN THE DIGITAL ECONOMY (NEW CONCEPTS AND CONTEMPORARY CHALLENGES)

Adam Jabłoński, Marek Jabłoński

Cham: Palgrave Macmillan, 2020., 228 str.

Knjiga *Social Business Models in the Digital Economy* daje pregled postojećih relevantnih referenci u području digitalne ekonomije i objašnjava trenutne trendove. U smislu ekonomskih poslovnih modela, prvo se određuju metrike ili pravila za stvaranje